

КОДЕКС на международното частно право

Обн., ДВ, бр. 42 от 17.05.2005 г., изм., бр. 59 от 20.07.2007 г., в сила от 1.03.2008 г., бр. 47 от 23.06.2009 г., в сила от 1.10.2009 г., бр. 100 от 21.12.2010 г., в сила от 21.12.2010 г.

ЧАСТ ПЪРВА ОСНОВНИ РАЗПОРЕДБИ

Глава първа ОБХВАТ НА КОДЕКСА

Предмет

Чл. 1. (1) Разпоредбите на този кодекс уреждат:

1. международната компетентност на българските съдилища, на други органи и производството по международни граждански дела;
2. приложимото право към частноправните отношения с международен елемент;
3. признаването и допускането на изпълнение на чуждестранни решения и други актове в Република България.

(2) По смисъла на този кодекс частноправно отношение с международен елемент е отношение, свързано с две или повече държави.

Принцип на най-тясната връзка

Чл. 2. (1) Частноправните отношения с международен елемент се уреждат от правото на държавата, с която те се намират в най-тясна връзка. Съдържащите се в кодекса разпоредби относно определянето на приложимото право изразяват този принцип.

(2) Ако приложимото право не може да бъде определено въз основа на разпоредбите на част трета, прилага се правото на държавата, с която отношението по силата на други критерии се намира в най-тясна връзка.

Съотношение с международни договори, международни актове и други закони

Чл. 3. (1) Разпоредбите на този кодекс не засягат уредбата на частноправните отношения с международен елемент, установена в международен договор, в друг международен акт в сила за Република България или в друг закон.

(2) При прилагането на международен договор или на друг международен акт се съобразяват международният характер на неговите разпоредби, установената в тях квалификация и необходимостта да се постигне еднообразие в тяхното тълкуване и прилагане.

ЧАСТ ВТОРА МЕЖДУНАРОДНА КОМПЕТЕНТНОСТ НА БЪЛГАРСКИТЕ СЪДИЛИЩА И ДРУГИ ОРГАНИ. ПРОИЗВОДСТВО ПО МЕЖДУНАРОДНИ ГРАЖДАНСКИ ДЕЛА

Глава втора

КОМПЕТЕНТНОСТ НА БЪЛГАРСКИТЕ СЪДИЛИЩА И ДРУГИ ОРГАНИ

Обща компетентност

Чл. 4. (1) Международната компетентност на българските съдилища и други органи е налице, когато:

1. ответникът има обичайно местопребиваване, седалище според устройствения си акт или местонахождение на действителното си управление в Република България;
2. ищецът или молителят е български гражданин или е юридическо лице, регистрирано в Република България.

(2) Искове срещу юридическо лице, когато спорът е възникнал от преки отношения с негов клон, могат да се предявят пред българските съдилища, ако клонът е регистриран в Република България.

Компетентност по дела за лични права

Чл. 5. Българските съдилища и други органи освен въз основа на чл. 4 са компетентни:

1. по делата за промяна или защита на името, когато лицето е български гражданин или има обичайно местопребиваване в Република България;
2. по делата за ограничаване или лишаване от дееспособност на български граждани, както и по делата за отмяна на ограничаване или лишаване от дееспособност на български граждани;
3. за учредяване и прекратяване на настойничество или попечителство, когато лицето, което се поставя под настойничество или попечителство, е български гражданин или има обичайно местопребиваване в Република България;
4. по обявяване на безвестно отсъствие или смърт на лице, което е български гражданин или е имало известно обичайно местопребиваване в Република България.

Сключване на брак

Чл. 6. (1) Бракът в Република България се сключва пред длъжностно лице по гражданското състояние, ако едно от лицата, които сключват брак, е български гражданин или има обичайно местопребиваване в Република България.

(2) Брак между чужди граждани може да се сключи в Република България пред дипломатически или консулски представител на отечествената им държава, ако правото на тази държава допуска това.

(3) Българските граждани в чужбина могат да сключат брак пред компетентен орган на чуждата държава, ако това е допустимо по нейното право.

(4) Брак между български граждани в чужбина може да се сключи пред български дипломатически или консулски представител, ако правото на приемащата държава допуска това.

(5) Брак между български гражданин и чужд гражданин може да се сключи в чужбина пред български дипломатически или консулски представител, ако правото на приемащата държава и отечественото право на чуждия гражданин допускат това.

Компетентност по брачни искове

Чл. 7. Брачните искиове са подведомствени на българските съдилища, ако един от съпрузите е български гражданин или има обичайно местопребиваване в Република България.

Компетентност по дела за лични и имуществени отношения между съпрузите

Чл. 8. При условията на чл. 7 българските съдилища са компетентни и по делата за лични и имуществени отношения между съпрузите.

Компетентност по дела за произход

Чл. 9. (1) Българските съдилища и други органи са компетентни по производствата за установяване и оспорване на произход освен въз основа на чл. 4 и когато детето или родителят, който е страна, е български гражданин или има обичайно местопребиваване в Република България.

(2) При условията на ал. 1 тази компетентност важи и по делата за лични и имуществени отношения между родители и деца.

Компетентност по дела при осиновяване

Чл. 10. (1) Българските съдилища и други органи са компетентни по делата за допускане на осиновяване, неговото унищожаване или прекратяване освен в случаите по чл. 4 и когато осиновителят, осиновеният или един от родителите на осиновения е български гражданин или има обичайно местопребиваване в Република България.

(2) Българските съдилища са компетентни по делата за имуществени отношения между осиновител и осиновен, когато осиновителят или осиновеният е български гражданин или има обичайно местопребиваване в Република България, както и в случаите по чл. 4.

Компетентност по дела за издръжка

Чл. 11. Българските съдилища са компетентни по искиове за издръжка освен в случаите по чл. 4, ал. 1 и когато търсецът за издръжка има обичайно местопребиваване в Република България.

Компетентност по дела за вещни права

Чл. 12. (1) (Изм. - ДВ, бр. 59 от 2007 г.) Делата по чл. 109 от Гражданския процесуален кодекс относно намиращи се в Република България недвижими вещи, делата за изпълнение или обезпечение върху такива вещи, както и делата за прехвърляне или удостоверяване на вещни права върху тях са изключително подведомствени на българските съдилища и други органи.

(2) По искиове за вещни права върху движими вещи българските съдилища са компетентни освен в случаите по чл. 4 и когато вещите се намират в Република България.

Компетентност по дела за права върху обекти на интелектуална собственост

Чл. 13. (1) Българските съдилища са компетентни по искиове за авторски права и за права, сродни на авторското, когато закрила се търси на територията на Република България.

(2) По искиове за права върху обекти на индустриалната собственост българските съдилища са изключително компетентни, когато патентът е издаден или регистрацията е извършена в Република България.

Компетентност по дела при наследяване

Чл. 14. (Изм. - ДВ, бр. 59 от 2007 г.) Българските съдилища и други органи са компетентни по исковите по чл. 110 от Гражданския процесуален кодекс и другите производства, свързани с наследяване, когато наследодателят към момента на неговата смърт е имал обичайно местопребиваване в Република

България или е бил български гражданин, както и когато част от имуществото му се намира в Република България.

Компетентност по дела за права от договорни отношения

Чл. 15. Българските съдилища са компетентни по искове от договорни отношения освен в случаите по чл. 4 и когато мястото на изпълнение на задължението е в Република България или ответникът има основно място на дейност в Република България.

Компетентност по дела за права на потребители

Чл. 16. (1) Българските съдилища са компетентни по искове на потребител освен в случаите по чл. 4 и когато той има обичайно местопребиваване в Република България и са налице условията по чл. 95, ал. 2.

(2) Споразумение за избор на съд е допустимо само ако се сключва след възникването на спора.

Компетентност по трудови спорове

Чл. 17. (1) Делата по трудови спорове са подведомствени на българските съдилища, когато работникът или служителят обичайно полага своя труд в Република България, както и в случаите по чл. 4.

(2) Споразумение за избор на съд е допустимо само ако се сключва след възникването на спора.

Компетентност по делата за права от непозволено увреждане

Чл. 18. (1) Българските съдилища са компетентни по искове за вреди от непозволено увреждане освен в случаите по чл. 4 и когато вредоносното деяние е извършено в Република България или вредите или част от тях са настъпили в Република България.

(2) Компетентността по ал. 1 е налице и за прекия иск на увреденото лице срещу застрахователя на лицето, чиято отговорност се търси.

Исключителна компетентност по дела за правното положение на юридическите лица, регистрирани в Република България

Чл. 19. (1) (Изм. - ДВ, бр. 59 от 2007 г.) Българските съдилища са изключително компетентни по искове по чл. 104, т. 5 от Гражданския процесуален кодекс, когато юридическото лице е регистрирано в Република България.

(2) Алинея 1 се прилага по исковите за недействителност или прекратяване на дружество или друго юридическо лице, за отмяна на актове на негови органи, за защита на членството, както и за оспорване преобразуването на търговско дружество и за парично уравниване при преобразуването, когато дружеството или другото юридическо лице е регистрирано в Република България.

Компетентност по искове срещу няколко ответници

Чл. 20. По искове срещу няколко ответници българските съдилища са компетентни, ако основанието за компетентност е налице по отношение на един от ответниците.

Компетентност поради връзка между делата

Чл. 21. (1) Когато българските съдилища са компетентни по един от предявените от ищеца искове, те са компетентни да разгледат и останалите, ако връзката между делата налага общото им разглеждане.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 59 от 2007 г.) Когато българските съдилища са международно компетентни по първоначалния иск, те са компетентни и по насрещния иск при условията на чл. 211 от Гражданския процесуален кодекс.

Исключителна компетентност

Чл. 22. Международната компетентност на българските съдилища и други органи е изключителна само когато това е изрично предвидено.

Възлагане на делото на чуждестранен съд

Чл. 23. (1) (Изм. - ДВ, бр. 59 от 2007 г.) Когато предмет на делото е имуществено право и спорът не е от изключителната компетентност на българските съдилища, то може да бъде възложено на чуждестранен съд с писмено споразумение между страните. Когато българският съд е сезиран при наличие на такова споразумение, отводът на ответника трябва да бъде заявен в срока за отговор на исковата молба и преди той да е взел становище по съществуването на спора. Изречение първо не се прилага по исковете за издръжка.

(2) При условията на ал. 1, изречение първо на българските съдилища може да се възложи дело, подведомствено на чуждестранен съд. Това не се отнася за исковете за издръжка.

(3) Доколкото от споразумението не следва друго, смята се, че то възлага на българските или чуждестранните съдилища изключителна компетентност по спора, за който е сключено.

Мълчаливо учредяване на компетентност на българския съд

Чл. 24. (Изм. - ДВ, бр. 59 от 2007 г.) Когато компетентността на българските съдилища може да бъде уговорена със споразумение по чл. 23, ал. 1, тя се учредява и без такова споразумение, ако ответникът в срока за отговор на исковата молба я приеме изрично или мълчаливо чрез действия по съществуването на спора.

Компетентност при обезпечаване на иск

Чл. 25. Българските съдилища са компетентни да обезпечат и иск, за чието разглеждане не са международно компетентни, ако предметът на обезпечителната мярка се намира в Република България и решението на чуждестранния съд може да бъде признато и изпълнено в Република България.

Компетентност при принудително изпълнение

Чл. 26. Българските изпълнителни органи са изключително компетентни за извършване на действия по принудително изпълнение, когато задължението - предмет на тези действия, трябва да се изпълни от лице с обичайно местопребиваване в Република България или обектът на тези действия се намира в Република България.

Компетентност при промяна на обстоятелствата

Чл. 27. (1) Ако основанието за международната компетентност е съществувало при образуване на делото, тя се запазва при последващото му отпадане в хода на производството.

(2) Ако при образуването на делото международната компетентност не е била налице, тя се учредява, ако основанието за нея възникне в хода на производството.

Служебна проверка

Чл. 28. Международната компетентност се проверява служебно. Определението за нейното наличие или липса подлежи на въззивно и касационно обжалване.

Глава трета ПРОИЗВОДСТВО

Приложимо право

Чл. 29. Българските съдилища и други органи разглеждат делата по българското право.

Доказване

Чл. 30. (1) Разпределението на доказателствената тежест се определя от материалното право, което урежда последиците от факта, подлежащ на доказване.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 59 от 2007 г.) Ако правото, приложимо по съществуването на делото, разрешава свидетелски показания за обстоятелствата по чл. 164 от Гражданския процесуален кодекс, тези доказателства са допустими, ако фактът се е осъществил на територията на държавата, чието право е приложимо.

(3) Обезпечаването на доказателства, които се намират в Република България, се извършва от българските съдилища, дори когато те не са компетентни по делото, за чието решаване са необходими тези доказателства. Насрещната страна се уведомява за деня на обезпечаването, освен ако то търпи отлагане.

Преценка на чуждестранни процесуални действия

Чл. 31. Българските съдилища и други органи преценяват валидността на чуждестранните процесуални действия или официални документи съобразно правото на държавата, в която те са били извършени или издадени.

Призоваване и връчване на книжа

Чл. 32. (1) Призоваването, както и връчването на съобщения и книжа в чужбина се извършва чрез българските дипломатически или консулски представители или компетентните чуждестранни органи. Българските органи се обръщат към тях чрез Министерството на правосъдието по ред, определен от министъра на правосъдието.

(2) Съдействие от българските дипломатически и консулски представители се иска само за действия спрямо български граждани.

Съдебен адрес

Чл. 33. (1) Страна с известен адрес в чужбина се призовава на този адрес, като в призовката се указва, че тя трябва да посочи съдебен адрес в Република България.

(2) Задължението по ал. 1 имат и законният представител, попечителят и пълномощникът на лице в Република България, ако заминат в чужбина.

(3) При неизпълнение на задължението по ал. 1 и 2 следващите призовки и други книжа, предназначени за страната, се прилагат към делото и се смятат за връчени. Страната се уведомява за тези последици при първото призоваване.

Призоваване чрез представител

Чл. 34. Когато страната има известен адрес в чужбина, тя може да се призове чрез неин представител в Република България, ако той е сключил от нейно име сделката, във връзка с която е образувано производството.

Призоваване чрез публикация

Чл. 35. (1) Когато страната има известен адрес в чужбина и е извършен неуспешен опит за призоваване на този адрес, страната се призовава чрез публикация в неофициалния раздел на "Държавен вестник", направена поне един месец преди датата на заседанието.

(2) Ако въпреки публикацията страната не се яви на заседанието, съдът ѝ назначава представител.

Правна помощ

Чл. 36. (1) Българските органи са длъжни да оказват правна помощ по искане на чуждите органи, освен ако изпълнението на искането противоречи на българския обществен ред.

(2) Исканото действие се извършва според българското право. По молба на чуждия орган то може да се извърши според чуждото право, ако това е съвместимо с българското право.

(3) Когато българските органи търсят правна помощ в чужбина, те могат да поискат действието да се извърши според българското право.

Отвод за висящ процес

Чл. 37. Българският съд спира служебно образуваното пред него дело, ако между същите страни, на същото основание и за същото искане има по-рано заведен процес пред чуждестранен съд и се очаква, че той ще приключи в разумен срок с окончателно решение, което може да бъде признато и изпълнено в Република България.

Компетентност по обуславящо правоотношение

Чл. 38. (1) Българският съд взема становище и по обуславящи изхода на спора правоотношения, дори когато делата за тях не са му подведомствени.

(2) Когато по обуславящото правоотношение има висящ процес в чужбина, българският съд може да спре образуваното пред него дело, ако има основание да се очаква, че чуждестранното решение ще бъде признато в Република България.

ЧАСТ ТРЕТА ПРИЛОЖИМО ПРАВО

Глава четвърта ОБЩИ РАЗПОРЕДБИ

Квалификация

Чл. 39. (1) Когато определянето на приложимото право зависи от квалификацията на фактическия състав или на отношението, тя се извършва по българското право.

(2) Когато даден правен институт или правно понятие са неизвестни на българското право и не могат да бъдат определени чрез тълкуване по българското право, то за тяхната квалификация трябва да се вземе предвид чуждото право, което ги урежда.

(3) При извършване на квалификацията трябва да се държи сметка за международния елемент в урежданите отношения и за особеностите на международното частно право.

Препращане

Чл. 40. (1) По смисъла на този кодекс под право на дадена държава се разбират правните норми на тази държава, включително стълкновителните ѝ норми, освен ако в този кодекс или в друг закон е предвидено друго.

(2) Връщането към българското право и препращането към правото на трета държава не се допускат относно:

1. правното положение на юридическите лица и на неперсонифицираните образувания;
2. формата на правните сделки;
3. избора на приложимо право;
4. издръжката;
5. договорните отношения;
6. извъндоговорните отношения.

(3) В случаите по ал. 1, когато препращането се приеме, се прилага българското материално право, съответно материалното право на третата държава.

Приложимо право на държава с няколко правни системи

Чл. 41. (1) Когато държавата, чието право е определено като приложимо от този кодекс, се състои от няколко териториални единици с отделни правни системи, правото на тази държава определя коя от тези системи да се приложи.

(2) Когато дадена държава се състои от няколко териториални единици, всяка от които има собствена правна уредба на договорните и извъндоговорните отношения, всяка териториална единица ще се смята за отделна държава при определяне на приложимото право по глави десета и единадесета.

(3) Когато държавата, чието право е определено като приложимо от този кодекс, се състои от няколко правни системи, приложими за различни категории лица, правото на тази държава определя коя от тези системи да се приложи.

(4) Когато правото на държавата по ал. 1 и 3 не съдържа критерии за определяне на приложимата правна система, прилага се правната система, с която отношението е в най-тясна връзка.

Промяна на критерия на привързване

Чл. 42. Последващата промяна на обстоятелствата, въз основа на които е определено приложимото право, няма обратно действие.

Установяване съдържанието на чуждото право

Чл. 43. (1) Съдът или друг правоприлагащ орган установява служебно съдържанието на чуждото право. Той може да си послужи със способите, предвидени в международни договори, да изисква информация от Министерството на правосъдието или от друг орган, както и да изисква становища на експерти и специализирани институти.

(2) Страните могат да представят документи, установяващи съдържанието на разпоредби на чуждото право, на които те основават своите искания или възражения, или по друг начин да окажат съдействие на съда или на друг правоприлагащ орган.

(3) При избор на приложимо право съдът или друг правоприлагащ орган може да задължи страните да съдействат при установяване на неговото съдържание.

Тълкуване и прилагане на чуждото право

Чл. 44. (1) Чуждото право се тълкува и прилага така, както то се тълкува и прилага в създалата го държава.

(2) Неприлагането на чуждо право, както и неправилното му тълкуване и прилагане са основание за обжалване.

Обществен ред

Чл. 45. (1) Разпоредба на чуждо право, определено като приложимо от този кодекс, не се прилага само ако последиците от нейното прилагане са явно несъвместими с българския обществен ред.

(2) Несъвместимостта се преценява, като се държи сметка за степента на връзка на отношението с българския правен ред и значимостта на последиците от прилагането на чуждото право.

(3) Когато се установи посочената в ал. 1 несъвместимост, прилага се друга подходяща разпоредба от същото чуждо право. В случай че такава няма, прилага се разпоредба от българското право, ако това е необходимо за уреждане на отношението.

Особени повелителни норми

Чл. 46. (1) Разпоредбите на кодекса не засягат прилагането на повелителните норми на българското право, които с оглед на техните предмет и цел трябва да бъдат приложени, независимо от отправянето към чуждо право.

(2) Съдът може да съобрази повелителните норми на друга държава, с която отношението е в тясна връзка, ако тези норми според правото на създалата ги държава трябва да бъдат приложени, независимо кое право е определено като приложимо от стълкновителна норма на кодекса. За да реши дали да съобрази такива особени повелителни норми, съдът трябва да вземе предвид тяхното естество и техния предмет, както и последиците от тяхното прилагане или неприлагане.

Взаимност

Чл. 47. (1) Прилагането на чуждото право не зависи от наличието на взаимност.

(2) В случай че нормативен акт изисква наличие на взаимност, нейното съществуване се предполага до доказване на противното.

Глава пета ПРАВНО ПОЛОЖЕНИЕ НА СУБЕКТИТЕ

Раздел I Правно положение на физическите лица

Общи разпоредби

Чл. 48. (1) По смисъла на този кодекс отечествено право на лицето е правото на държавата, чийто гражданин е то.

(2) Отечествоно право на лице с две или повече гражданства, едното от които е българско, е българското право.

(3) Отечествоно право на лице, което е гражданин на две или повече чужди държави, е правото на тази от тях, в която е неговото обичайно местопребиваване. Когато лицето няма обичайно местопребиваване в нито една държава, на която то е гражданин, прилага се правото на държавата, с която то е в най-тясна връзка.

(4) По смисъла на този кодекс отечествено право на лице без гражданство е правото на държавата, в която е неговото обичайно местопребиваване.

(5) По смисъла на този кодекс отечествено право на лице със статут на бежанец и на лице, на което е предоставено убежище, е правото на държавата, в която е неговото обичайно местопребиваване.

(6) Когато в случаите по ал. 3, 4 и 5 лицето няма обичайно местопребиваване или такова не може да се установи, прилага се правото на държавата, с която лицето се намира в най-тясна връзка.

(7) По смисъла на този кодекс под обичайно местопребиваване на физическо лице се разбира мястото, в което то се е установило преимуществено да живее, без това да е свързано с необходимост от регистрация или разрешение за пребиваване или установяване. За определянето на това място трябва да бъдат специално съобразени обстоятелства от личен или професионален характер, които произтичат от трайни връзки на лицето с това място или от намерението му да създаде такива връзки.

Правоспособност

Чл. 49. (1) Правоспособността на лицето се урежда от неговото отечествено право.

(2) Чуждите граждани и лицата без гражданство имат в Република България същите права, както българските граждани, освен ако в закон е предвидено друго.

Дееспособност

Чл. 50. (1) Дееспособността на лицето се урежда от неговото отечествено право. Когато приложимото право към дадено отношение установява специални условия относно дееспособността, прилага се това право.

(2) Когато договорът е сключен между лица, намиращи се в една и съща държава, лицето, което е дееспособно по правото на тази държава, не може да се позовава на недееспособността си по правото на друга държава, освен ако към момента на сключване на договора насрещната страна е знаела или не е знаела за тази недееспособност поради небрежност.

(3) Разпоредбата на ал. 2 не се прилага за сделки в семейните и наследствените отношения, както и за сделки относно вещни права върху недвижими вещи, намиращи се в държава, различна от държавата по местоизвършването на сделката.

Придобита правоспособност и дееспособност

Чл. 51. Правоспособността и дееспособността, придобити въз основа на отечественото право, не се засягат от промяната на гражданството.

Търговска дееспособност

Чл. 52. Дееспособността на лицето да извършва търговска дейност без учредяване на юридическо лице се определя от правото на държавата, в която лицето се регистрира като търговец. Когато регистрация не е необходима, прилага се правото на държавата, в която лицето има основно място на дейност.

Име

Чл. 53. (1) Името на лицето и неговата промяна се уреждат от отечественото право на лицето.

(2) Въздействието на промяната на гражданството върху името се определя от правото на държавата, чието гражданство лицето е придобило. Когато лицето е без гражданство, въздействието на промяната на неговото обичайно местопребиваване върху името се определя от правото на държавата, в която това лице установява своето ново обичайно местопребиваване.

(3) Защитата на името се урежда от правото, което е приложимо съгласно разпоредбите на глава единадесета.

(4) Името и неговата промяна могат да бъдат уредени от българското право, ако това бъде поискано от лице с обичайно местопребиваване в Република България.

Ограничаване и лишаване от дееспособност

Чл. 54. (1) Условието и последиците от ограничаването или лишаването от дееспособност на лицето се уреждат от неговото отечествено право. Когато лицето има обичайно местопребиваване на територията на Република България, съдът може да приложи българското право.

(2) Приложеното съгласно ал. 1 право урежда и условията за отмяна на ограничаването или лишаването от дееспособност.

Обявяване на безвестно отсъствие и смърт

Чл. 55. (1) Условието и последиците от обявяване на безвестно отсъствие и смърт се уреждат от правото на държавата, чийто гражданин е било лицето по последните сведения за него. Когато лицето е без гражданство, условията и последиците от обявяване на безвестно отсъствие и смърт се уреждат от правото на държавата, в която това лице е имало последното си обичайно местопребиваване.

(2) Временните мерки за запазване имуществото на лицето, намиращо се на територията на Република България, се уреждат от българското право.

(3) Лице, което е имало обичайно местопребиваване в Република България, може да бъде обявено за безвестно отсъстващо или починало по българското право, ако това е поискано от лице, имащо основателен интерес от това.

Раздел II

Правно положение на юридическите лица, неперсонифицираните образувания и държавата

Юридически лица

Чл. 56. (1) Юридическите лица се уреждат от правото на държавата, в която са регистрирани.

(2) Когато за учредяване на юридическото лице не е необходима регистрация или то е регистрирано в няколко държави, прилага се правото на държавата, в която според устройствения му акт се намира неговото седалище.

(3) Ако в случаите по ал. 2 местонахождението на седалището според устройствения акт не съвпада с местонахождението на действителното управление на юридическото лице, прилага се правото на държавата, в която се намира неговото действително управление.

(4) Клонът на юридическо лице се урежда от правото на държавата, в която е регистриран.

Неперсонифицирани образувания

Чл. 57. Сдружения или организации, които не са юридически лица, се уреждат от правото на държавата, в която са регистрирани или учредени.

Обхват на приложимото право

Чл. 58. Приложимото право към лицата по чл. 56 и 57 урежда:

1. учредяването, тяхната правна природа и правно-организационна форма;

2. името или фирменото наименование;
3. правосубектността и системата на управление;
4. състава, компетентността и функционирането на органите;
5. представителството;
6. придобиването и загубването на членство, както и свързаните с това права и задължения;
7. отговорността за задължения;
8. последиците от нарушения на закона или на устройствения акт;
9. преобразуването и прекратяването.

Преместване на седалище и преобразуване

Чл. 59. Преместването на седалището в друга държава и преобразуването на юридически лица със седалище в различни държави поражда действие само ако са извършени в съответствие с правото на тези държави.

Участие на държавата в частноправни отношения с международен елемент

Чл. 60. Разпоредбите на този кодекс се прилагат и към частноправните отношения с международен елемент, страна по които е държава, освен ако в закон е установено друго.

Глава шеста

ПРАВНИ СДЕЛКИ, ПРЕДСТАВИТЕЛСТВО И ПОГАСИТЕЛНА ДАВНОСТ

Форма на правните сделки

Чл. 61. Формата на правните сделки се урежда от правото, което е приложимо към сделката. Достатъчно е обаче да бъдат спазени условията за форма, определени от правото на държавата по местоизвършването на сделката.

Отношения между представлявания и третото лице при доброволното представителство

Чл. 62. (1) В отношенията между представлявания и третото лице съществуването и обхватът на представителната власт на представителя, както и последиците от неговите действия по действителното или претендираното осъществяване на представителната власт се уреждат от правото на държавата, в която представителят е имал основното си място на дейност към момента на извършване на действията.

(2) Въпреки разпоредбата на ал. 1 прилага се правото на държавата, в която представителят е действал, ако:

1. в тази държава е основното място на дейност на представлявания или неговото обичайно местопребиваване и представителят е действал от името на представлявания, или
2. в тази държава е основното място на дейност на третото лице или неговото обичайно местопребиваване, или
3. представителят е действал на борса или е участвал в търг, или

4. представителят няма основно място на дейност.

(3) Представяваният или третото лице може да избере в писмена форма правото, което да урежда въпросите по ал. 1. Изборът на приложимото право трябва да бъде приет изрично от другата страна и да не засяга интересите на представителя.

Погасителна давност

Чл. 63. За погасителната давност се прилага правото, което урежда съответното отношение.

Глава седма

ВЕЩНИ ПРАВА И ПРАВА ВЪРХУ ОБЕКТИ НА ИНТЕЛЕКТУАЛНА СОБСТВЕНОСТ

Раздел I

Вещни права

Общи разпоредби

Чл. 64. (1) Владението, правото на собственост и другите вещни права върху движими и недвижими вещи се уреждат от правото на държавата, в която те се намират.

(2) Преценката дали една вещь е движима или недвижима, както и видът на вещните права се определят от правото, посочено в ал. 1.

Придобиване и прекратяване на вещни права

Чл. 65. (1) Придобиването и прекратяването на вещни права и на владение се уреждат от правото на държавата по местонахождението на вещта по време на извършване на действието или настъпване на обстоятелството, които обуславят придобиването или прекратяването.

(2) Придобиването на право на собственост и други вещни права въз основа на придобивна давност се урежда от правото на държавата, в която вещта се е намирала в момента на изтичането на срока на придобивната давност. Времето на владение в друга държава се зачита.

Придобити права

Чл. 66. При промяна на местонахождението на вещта правата, придобити въз основа на правото на държавата, където вещьта се е намирала, не могат да бъдат упражнявани в нарушение на правото на държавата по новото ѝ местонахождение.

Превозвани вещи

Чл. 67. (1) Придобиването и прекратяването на вещни права върху превозвани вещи се уреждат от правото на държавата по тяхното местоназначение.

(2) Вещните права върху вещи за лично ползване, носени от пътник, се уреждат от правото на държавата, в която е неговото обичайно местопребиваване.

Транспортни средства

Чл. 68. Придобиването, прехвърлянето и прекратяването на вещни права върху транспортни средства се уреждат от:

1. правото на държавата, под чието знаме плава корабът;
2. правото на държавата, в която въздухоплавателното средство е вписано;
3. правото на държавата, в която се намира мястото на дейност на лицето, което извършва експлоатация на средствата за железопътен и шосеен превоз.

Вписване

Чл. 69. Вписването на правни сделки по придобиване, прехвърляне и погасяване на вещни права се урежда от правото на държавата, в която вещта се е намирала към момента на извършване на сделката.

Културни ценности

Чл. 70. Когато дадена вещ, включена в културното наследство на една държава, е неправомерно изнесена от нейната територия, искането на тази държава за връщане на вещта се урежда от нейното право, освен ако тя е избрала да се прилага правото на държавата, на чиято територия вещта се намира към момента на предявяване на искането за връщане.

Раздел II

Права върху обекти на интелектуална собственост

Общи разпоредби

Чл. 71. (1) Възникването, съдържанието, прехвърлянето и прекратяването на авторското право и на правата, сродни на авторското, се уреждат от правото на държавата, в която се търси тяхната закрила.

(2) Възникването, съдържанието, прехвърлянето и прекратяването на права върху обекти на индустриална собственост се уреждат от правото на държавата, в която е издаден патентът или е извършена регистрацията, съответно в която е подадена заявка за издаване на патент или за извършване на регистрацията.

Права върху обекти на интелектуална собственост, създадени по трудово правоотношение

Чл. 72. Правото, което урежда трудовия договор, се прилага и за определяне в отношенията между работодателя и автора, на титуляря на правата върху обект на интелектуална собственост, създаден в рамките на трудовото правоотношение.

Приложимо право към договори

Чл. 73. Договорите за прехвърляне на права или за предоставяне ползването на права върху обекти на интелектуална собственост се уреждат от правото, което е приложимо съгласно глава десета.

Раздел III

Обхват на приложимото право към вещните права и правата върху обекти на интелектуална собственост

Обхват на приложимото право

Чл. 74. Приложимото право, определено съгласно разпоредбите на раздели I и II на тази глава, урежда:

1. съществуването, вида, съдържанието и обхвата на правата;
2. титулярите на правата;

3. прехвърляемостта на правата;
4. способите за учредяване, промяна, прехвърляне и погасяване на правата;
5. необходимостта от вписване и противопоставимостта на правата спрямо третите лица.

Глава осма

СЕМЕЙНИ ОТНОШЕНИЯ

Форма на брака

Чл. 75. (1) Формата на брака се урежда от правото на държавата, пред чийто орган той се сключва.

(2) Формата на брака, сключван пред овластен за това дипломатически или консулски представител, се урежда от правото на изпращащата държава.

(3) Брак, сключен в чужбина, се признава в Република България, ако е спазена формата, установена в правото, приложимо по ал. 1 и 2.

Условия за сключване на брака

Чл. 76. (1) (Изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г. , в сила от 21.12.2010 г.) Условията за сключване на брака се определят за всяко от лицата от правото на държавата, чийто гражданин лицето е било към момента на сключване на брака. За български гражданин, който сключва брак в чужбина, разрешението по чл. 6, ал. 2 от Семейния кодекс може да се даде от българския дипломатически или консулски представител.

(2) Когато едното от лицата е български гражданин или има обичайно местопребиваване в Република България, бракът се сключва пред българско длъжностно лице по гражданското състояние и ако приложимото чуждо отечествено право установява пречка за сключване на брак, която по българското право е несъвместима със свободата за сключване на брак, тази пречка не се зачита.

Установяване липсата на пречки

Чл. 77. Чужд гражданин или лице без гражданство трябва да удостовери пред българския орган по гражданското състояние, че:

1. неговото отечествено право признава брака, сключен пред чуждестранен компетентен орган;
2. по неговото отечествено право няма пречки за сключване на брака.

Унищожаване на брака

Чл. 78. Унищожаването на брака се урежда от правото, което е било приложимо към условията за сключване на брака.

Лични и имуществени отношения между съпрузи

Чл. 79. (1) Личните отношения между съпрузи се уреждат от тяхното общо отечествено право.

(2) Личните отношения между съпрузи с различно гражданство се уреждат от правото на държавата, в която е тяхното общо обичайно местопребиваване, а когато такова не е налице - от правото на държавата, в която и двамата съпрузи общо са в най-тясна връзка.

(3) Имуществените отношения между съпрузи се уреждат от правото, приложимо към техните лични отношения.

(4) Съпрузите могат да изберат за уреждане на имуществените си отношения приложимо право, ако това е допустимо от правото, определено в ал. 1 и 2.

Споразумение за избор на приложимо право

Чл. 80. (1) Изборът на приложимо право по чл. 79, ал. 4 трябва да бъде в писмена форма с дата и подпис на съпрузите.

(2) Сключването и действителността на споразумението за избор се уреждат от избраното право.

(3) Изборът може да бъде направен преди или след сключване на брака. Съпрузите могат да променят или да отменят избора на приложимо право. Когато изборът е направен след сключване на брака, той поражда действие от момента на сключването на брака, освен ако страните са уговорили друго.

Противопоставимост на избора на приложимо право

Чл. 81. Ако имуществените отношения между съпрузи се уреждат от избрано чуждо право, те могат да бъдат противопоставени на трети лица само ако тези лица са знаели за прилагането на това право или не са знаели поради своята небрежност. За вещни права върху недвижими вещи противопоставимостта важи само ако са спазени изискванията за вписване, установени от правото на държавата, в която вещта се намира.

Развод

Чл. 82. (1) Разводът между съпрузи с еднакво чуждо гражданство се урежда от правото на държавата, чиито граждани са те при подаване на молбата за развод.

(2) Разводът между съпрузи с различно гражданство се урежда от правото на държавата, в която се намира тяхното общо обичайно местопребиваване към момента на подаване на молбата за развод. Когато съпрузите нямат общо обичайно местопребиваване, прилага се българското право.

(3) Ако приложимото чуждо право не допуска развода и към момента на подаване на молбата за развод единият от съпрузите е български гражданин или има обичайно местопребиваване в Република България, прилага се българското право.

Произход

Чл. 83. (1) Произходът се урежда от правото на държавата, чието гражданство детето е придобило към момента на раждането.

(2) Въпреки разпоредбата на ал. 1 може да се приложи, ако това е по-благоприятно за детето:

1. правото на държавата, на която детето е гражданин или в която има обичайно местопребиваване към момента на установяване на произхода, или

2. правото, което е приложимо към личните отношения между родителите към момента на раждането.

(3) Препращането към правото на трета държава се приема, когато това право допуска установяването на произхода на детето.

(4) Припознаването е действително, ако отговаря на отечественото право на лицето, което го е извършило, или на отечественото право на детето към момента на припознаването, или на правото на държавата, в която е обичайното местопребиваване на детето към момента на припознаването.

(5) Формата на припознаването се урежда от правото на държавата, в която то е извършено, или от приложимото право съгласно ал. 4.

Осиновяване

Чл. 84. (1) Условието за осиновяването се урежда от правото на държавата, чиито граждани са осиновяващият (осиновяващите) и осиновяваният към момента на подаване на молбата за осиновяване.

(2) Ако те са с различно гражданство, прилага се отечественото право на всяко от лицата.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 47 от 2009 г., в сила от 1.10.2009 г.) Когато осиновяваният е лице с обичайно местопребиваване в Република България, се иска съгласието на министъра на правосъдието, освен ако осиновяващият има обичайно местопребиваване в Република България. Условието и редът за даване на съгласие за осиновяване се определят с наредба на министъра на правосъдието.

(4) (Изм. - ДВ, бр. 47 от 2009 г., в сила от 1.10.2009 г.) Когато осиновяваното лице е български гражданин, осиновяващият, който има обичайно местопребиваване в друга държава, трябва да отговаря и на условията за осиновяване по правото на тази държава.

(5) Действието на осиновяването се урежда от общото отечествено право на осиновителя и осиновения. Ако те са с различно гражданство, прилага се правото на държавата, в която е тяхното общо обичайно местопребиваване.

(6) Унищожаването на осиновяването се урежда от правото, което е било приложимо към условията за осиновяването съгласно ал. 1, 2 и 4.

(7) Основанията за прекратяване на осиновяването извън унищожаването по ал. 6 се уреждат от правото, приложимо към действието на осиновяването съгласно ал. 5.

(8) При прекратяване на осиновяването трябва да се съобразят интересите на ненавършили пълнолетие осиновен.

Отношения между родители и деца

Чл. 85. (1) Отношенията между родители и деца се уреждат от правото на държавата, в която е тяхното общо обичайно местопребиваване.

(2) Ако родителите и детето нямат общо обичайно местопребиваване, отношенията между тях се уреждат от правото на държавата, в която е обичайното местопребиваване на детето, или от неговото отечествено право, ако то е по-благоприятно за него.

Настойничество и попечителство

Чл. 86. (1) Учредяването и прекратяването на настойничеството и попечителството се уреждат от правото на държавата, в която лицето, което се поставя под настойничество или попечителство, има своето обичайно местопребиваване.

(2) Отношенията между лицето, поставено под настойничество или попечителство, и настойника или попечителя се уреждат от правото, което е било приложено съгласно ал. 1.

(3) Задължението да се приеме настойничество или попечителство се урежда от отечественото право на лицето, посочено за настойник или попечител.

(4) Временни или спешни мерки за закрила могат да бъдат взети по българското право, когато лицето или негово движимо или недвижимо имущество се намира на територията на Република България.

Издръжка

Чл. 87. (1) Задължението за издръжка се урежда от правото на държавата, в която е обичайното

местопребиваване на търсещия издръжка, освен ако неговото отечествено право е по-благоприятно за него. В този случай се прилага отечественото право на търсещия издръжка.

(2) Когато търсещият и длъжният издръжка са граждани на една и съща държава и длъжният издръжка има обичайно местопребиваване в тази държава, прилага се общото им отечествено право.

(3) Когато приложимото чуждо право по ал. 1 и 2 не допуска присъждането на издръжка, прилага се българското право.

(4) Когато задължението за издръжка между бивши съпрузи произтича от унищожаване на брак или от развод, прилага се правото, което е било приложено съгласно чл. 78, съответно чл. 82.

Обхват на приложимото право към издръжката

Чл. 88. (1) Приложимото право към издръжката определя:

1. дали, в какъв размер и от кого може да бъде търсена издръжка;
2. кой може да търси издръжка и в какви срокове;
3. дали и при какви условия издръжката може да бъде променена;
4. основанията за погасяване правото на издръжка;
5. задължението на длъжния издръжка да обезщети органа, който е изплатил издръжката вместо него.

(2) При определяне размера на издръжката трябва да се държи сметка за материалните възможности на длъжния издръжка и за действителните нужди на търсещия издръжка, дори когато приложимото чуждо право разпорежда друго.

Глава девета

НАСЛЕДСТВЕНИ ОТНОШЕНИЯ

Наследяване по закон

Чл. 89. (1) Наследяването на движими вещи се урежда от правото на държавата, в която наследодателят е имал обичайно местопребиваване към момента на неговата смърт.

(2) Наследяването на недвижими вещи се урежда от правото на държавата, в която вещите се намират.

(3) Наследодателят може да избере наследяването на неговото имущество в цялост да се уреди от правото на държавата, чийто гражданин той е бил към момента на избора.

(4) Условието за действителност на избора на приложимо право и неговата отмяна се уреждат от избраното право. Изборът на приложимо право и неговата отмяна трябва да бъдат направени във формата на завещателно разпореждане.

(5) Чрез избора на приложимо право не трябва да се засяга запазената част на наследниците, определена от правото, приложимо съгласно ал. 1 и 2.

Наследяване по завещание

Чл. 90. (1) Способността на лицето да се разпорежда със своето имущество чрез завещание (съставяне и отмяна) се урежда от правото, приложимо съгласно чл. 89.

(2) Завещанието е действително по форма, ако отговаря на правото на държавата:

1. в която то е съставено, или

2. чийто гражданин е бил завещателят към момента на съставяне на завещанието или към момента на неговата смърт, или

3. в която завещателят е имал обичайно местопребиваване към момента на съставяне на завещанието или към момента на неговата смърт, или

4. в която се намира недвижимата вещ - предмет на завещанието.

(3) Алинея 2 се прилага и към формата на разпореждането за отмяна на завещанието.

Обхват на приложимото право

Чл. 91. Приложимото право към наследяването урежда:

1. момента и мястото на откриване на наследството;

2. кръга и реда на наследниците;

3. наследствените дялове;

4. способността да се наследява;

5. поемането на задълженията на наследодателя и разпределението им между наследниците;

6. приемането и отказа от наследство;

7. сроковете за приемане на наследството;

8. разполагаемата част;

9. условията за действителност на завещанието.

Незаето наследство

Чл. 92. Когато според приложимото към наследството право няма наследници, наследственото имущество, намиращо се на територията на Република България, се получава от българската държава или от общината.

Глава десета

ДОГОВОРНИ ОТНОШЕНИЯ

Избор на приложимо право

Чл. 93. (1) Договорите се уреждат от избраното от страните право. Изборът трябва да бъде изричен или да следва ясно от разпоредбите на договора или от обстоятелствата, при които се развива договорното отношение.

(2) Ако не е уговорено друго, смята се, че страните са приели за приложим обичая, който им е известен или би трябвало да им бъде известен и който е широко известен в международната търговия и постоянно спазван от страните по договори от същия вид в съответната област на търговия.

(3) Страните могат да направят избор на приложимо право за целия договор или за част от него.

(4) Страните могат по всяко време да уговорят към договора да се прилага право, различно от това, което го е уреждало до този момент. Действителността на договора по форма съгласно чл. 98 и правата на третите лица не се засягат от промяната на приложимото право, настъпила след сключването на договора.

(5) Ако всички елементи на договора в момента на избора са свързани с една и съща държава, изборът на чуждо право не трябва да засяга прилагането на повелителните норми на тази държава, които не могат да бъдат отклонени чрез упражняване на свобода на договаряне.

(6) За съществуването и действителността на споразумението за избор на приложимо право се прилагат разпоредбите на чл. 97 и 98.

Приложимо право при липса на избор

Чл. 94. (1) Когато страните не са избрали приложимото право, прилага се правото на държавата, с която договорът е в най-тясна връзка. Ако една част от договора може да бъде обособена от останалите му клаузи и ако тази част има по-тясна връзка с друга държава, по изключение към нея може да се приложи правото на тази друга държава.

(2) Предполага се, че договорът е в най-тясна връзка с държавата, в която страната, която трябва да изпълни характерната престация, е имала своето обичайно местопребиваване или главно управление към момента на сключване на договора.

(3) Ако договорът е сключен в изпълнение на занятието или професионалната дейност на страната по ал. 2, предполага се, че той е в най-тясна връзка с държавата, на чиято територия се намира нейното основно място на дейност. Ако местоизпълнението е различно от основното място на дейност на страната, предполага се, че договорът е в най-тясна връзка с държавата, на чиято територия в момента на сключване на договора се намира мястото на дейност, в което се осъществява изпълнението.

(4) Разпоредбите на ал. 2 и 3 не се прилагат, когато характерната за договора престация не може да бъде определена.

(5) Когато предмет на договора е вещно право върху недвижима вещ, предполага се, че договорът е в най-тясна връзка с държавата, в която се намира недвижимата вещ.

(6) Разпоредбите на ал. 2 и 3 не се прилагат към договора за превоз на товари. Предполага се, че договорът за превоз на товари е в най-тясна връзка с държавата, на чиято територия се намира основното място на дейност на превозвача към момента на сключване на договора, при условие че в същата държава се намира:

1. мястото на натоварване, или
2. мястото на разтоварване, или
3. основното място на дейност на товародателя.

(7) Разпоредбата на ал. 6 се прилага и към чартърни договори за еднократен превоз или други договори, които преимуществено обслужват превоза на товари.

(8) Разпоредбите на ал. 2, 3, 5, 6 и 7 не се прилагат, ако от обстоятелствата като цяло следва, че договорът е в по-тясна връзка с друга държава. В този случай се прилага правото на тази друга държава.

Приложимо право към договори с потребители

Чл. 95. (1) По смисъла на този кодекс договор, сключен с потребител, е договорът, по който едната от страните е лице, което придобива стоки, ползва услуги или получава кредит за свои нужди или за нуждите на свои близки, а не за продажба, производство или упражняване на занаят.

(2) Договорът, сключен с потребител, се урежда от избраното от страните право. Изборът на приложимо право не трябва да лишава потребителя от защитата, която му осигуряват повелителните норми на държавата, в която се намира неговото обичайно местопребиваване, когато:

1. сключването на договора в тази държава е предшествано от конкретна покана към потребителя или от реклама и потребителят е предприел в същата държава всички необходими за сключване на договора действия, или

2. другата страна по договора или неин представител са получили поръчка от потребителя в тази държава, или

3. договорът се отнася до продажба на стоки и продавачът с цел да убеди потребителя да направи покупка на стоки е организиран пътуване на потребителя в друга държава, в която потребителят е направил поръчката.

(3) Когато страните не са избрали приложимо право, договорите, сключени при обстоятелствата по ал. 2, се уреждат от правото на държавата, в която потребителят има обичайно местопребиваване.

(4) Разпоредбите на ал. 2 и 3 не се прилагат към договори за превоз и договори за услуги, когато услугите се предоставят на потребителя изцяло в държава, различна от тази, в която потребителят има своето обичайно местопребиваване. Тези договори се уреждат съгласно чл. 93 и 94.

(5) Договорите, в чиято обща цена е включена комплексна услуга, свързана с превоз и настаняване, се уреждат от правото, определено като приложимо в ал. 2 и 3.

Приложимо право към индивидуалните трудови договори

Чл. 96. (1) Трудовият договор се урежда от избраното от страните право. Изборът на приложимо право не трябва да лишава работника или служителя от защитата, която му осигуряват повелителните норми на правото, което би се приложило, ако нямаше избор на приложимо право.

(2) Когато няма избор на приложимо право, трудовият договор се урежда от правото на държавата, в която работникът или служителят обичайно полага своя труд, дори ако временно е изпратен в друга държава.

(3) Когато работникът или служителят не полага обичайно своя труд в една и съща държава, прилага се правото на държавата, в която е обичайното местопребиваване или основното място на дейност на работодателя.

(4) Ако в случаите по ал. 2 и 3 от обстоятелствата като цяло следва, че трудовият договор е в по-тясна връзка с друга държава, прилага се правото на тази друга държава.

Сключване и действителност на договорите

Чл. 97. (1) Сключването и действителността на договора или на отделна негова разпоредба се уреждат от правото на държавата, което според тази глава би било приложимо, ако договорът или разпоредбата биха били действителни.

(2) За да установи, че не е изразила съгласие, всяка страна по договора може да се позове на правото на държавата, в която има обичайното си местопребиваване, ако от обстоятелствата по договора следва, че не е оправдано последиците от нейните действия да се определят според правото по ал. 1.

Форма на договорите

Чл. 98. (1) За действителността на договора е необходимо спазването на изискванията за форма, установени от правото, приложимо към договора съгласно разпоредбите на тази глава, или от правото на държавата, в която е сключен договорът.

(2) Когато към момента на сключване на договора страните са се намирали в различни държави, договорът е действителен, ако са спазени изискванията за форма, установени от правото, приложимо към договора съгласно разпоредбите на тази глава, или от правото на една от тези държави.

(3) Когато договорът е сключен от представител, при прилагането на ал. 1 и 2 трябва да се има предвид правото на държавата, на чиято територия се намира представителят.

(4) За действителността на договорите, сключвани с потребител при обстоятелствата по чл. 95, ал. 2, е необходимо да бъдат спазени изискванията за форма, установени от правото на държавата, в която се намира обичайното местопребиваване на потребителя.

(5) За действителността на едностранно волеизявление във връзка със съществуващ или бъдещ договор е необходимо да бъдат спазени изискванията за форма, установени от правото, което по силата на разпоредбите на тази глава се прилага или би се прилагало към договора, или от правото на държавата по местоизвършване на волеизявлението.

(6) Когато предмет на договора е вещно право върху недвижима вещ, необходимо е да бъдат спазени повелителните изисквания за форма, установени в държавата, в която се намира недвижимата вещ, доколкото според правото на тази държава те трябва да бъдат приложени независимо от местосключването на договора и приложимото към него право.

Суброгация

Чл. 99. (1) Ако трето лице има задължение да удовлетвори или е удовлетворило кредитор, правото, уреждащо задължението на третото лице към кредитора, определя дали и доколко това лице може да упражни изцяло или частично правата, които удовлетвореният кредитор има срещу длъжника според правото, което урежда техните отношения.

(2) Алинея 1 се прилага и в случаите, когато няколко лица трябва да изпълнят едно и също задължение и едно от тях е удовлетворило кредитора.

Прехвърляне на вземане

Чл. 100. (1) Отношенията между кредитора, прехвърлил вземането си, и новия кредитор се уреждат от правото, което според разпоредбите на тази глава се прилага към договора за прехвърляне на вземането.

(2) Правото, което се прилага към прехвърленото вземане, урежда неговата прехвърляемост, отношението между новия кредитор и длъжника, условията, при които прехвърлянето може да се противопостави на длъжника, и освобождаващото действие на изпълнението от длъжника.

Доказателства

Чл. 101. (1) Правото, което урежда договора съгласно разпоредбите на тази глава, е приложимо и във връзка с неговото доказване, доколкото съдържа установени от закона предположения или други разпоредби относно тежестта на доказване.

(2) Договорът или едностранното волеизявление се доказват с всички доказателствени средства, допустими според правото на държавата на сезирания съд или според правото по чл. 98, съгласно което формата е спазена.

Обхват на приложимото право

Чл. 102. (1) Приложимото към договора право, определено от разпоредбите на тази глава, урежда:

1. тълкуването на договора;

2. изпълнението на задълженията;
3. последиците от пълно или частично неизпълнение на задълженията;
4. определянето на размера на вредите;
5. основанията за погасяване на задълженията;
6. последиците от недействителността на договора;
7. погасителната давност;
8. прекратяването на права като последица от изтичането на срок.

(2) По отношение на начина на изпълнение и мерките, които кредиторът може да предприеме при неизпълнение, съдът съобразява изцяло или отчасти правото на държавата по местоизпълнението на договора.

Тълкуване и прилагане на разпоредбите на тази глава

Чл. 103. При тълкуването и прилагането на разпоредбите на тази глава трябва да бъдат съобразявани:

1. обстоятелството, че те са съгласувани с Конвенцията за приложимото право към договорните задължения от 19 юни 1980 г., сключена в Рим между държавите - членки на Европейската общност, и
2. необходимостта да се достигне до еднообразие в начина, по който нормите на тази конвенция се тълкуват и прилагат в държавите, за които тя е в сила.

Неприложимост на разпоредбите на тази глава

Чл. 104. Разпоредбите на тази глава не се прилагат към задълженията, произтичащи от менителница, запис на заповед и чек.

Глава единадесета

ИЗВЪНДОГОВОРНИ ОТНОШЕНИЯ

Раздел I

Непозволено увреждане

Общи разпоредби

Чл. 105. (1) Задълженията, произтичащи от непозволено увреждане, се уреждат от правото на държавата, на чиято територия са настъпили или има опасност да настъпят непосредствените вреди.

(2) Когато причинителят на вредата и увреденото лице имат към момента на настъпване на вредата обичайно местопребиваване или място на дейност в една и съща държава, прилага се правото на тази държава.

(3) Независимо от разпоредбите на ал. 1 и 2, когато от обстоятелствата като цяло следва, че непозволеното увреждане е в значително по-тясна връзка с друга държава, прилага се правото на тази друга държава. Такава значително по-тясна връзка може да се основава на предходно отношение между страните, като например договор, който е в тясна връзка с непозволеното увреждане.

Отговорност за вреди от стоки

Чл. 106. (1) Когато вредата е причинена или има опасност да бъде причинена вреда от недостатък на стока, задължението за обезщетение се урежда от правото на държавата, в която е обичайното местопребиваване на увреденото лице, освен ако лицето, чиято отговорност се търси, докаже, че стоката е въведена на пазара в тази държава без неговото съгласие. В този случай се прилага правото на държавата, в която се намира обичайното местопребиваване или мястото на дейност на лицето, чиято отговорност се търси.

(2) Алинея 1 не засяга прилагането на разпоредбите на чл. 105, ал. 2 и 3.

Нелоялна конкуренция и ограничаване на конкуренцията

Чл. 107. (1) Задълженията, произтичащи от нелоялна конкуренция и от ограничаване на конкуренцията, се уреждат от правото на държавата, на чиято територия интересите на конкурентите в отношенията помежду им или колективните интереси на потребителите са или могат да бъдат увредени непосредствено и съществено.

(2) Когато действието на нелоялна конкуренция засяга изключително интересите на отделен конкурент, прилагат се разпоредбите на чл. 105, ал. 2 и 3.

Нарушаване на права, свързани с личността

Чл. 108. (1) Задълженията, произтичащи от нарушаване на права, свързани с личността, от средствата за масово осведомяване, по-специално печатни издания, радио, телевизия или други информационни средства, се уреждат по избор на увреденото лице от:

1. правото на държавата, в която е неговото обичайно местопребиваване, или
2. правото на държавата, на чиято територия е настъпила вредата, или
3. правото на държавата, в която е обичайното местопребиваване или мястото на дейност на лицето, чиято отговорност се търси.

(2) В случаите по ал. 1, т. 1 и 2 е необходимо лицето, чиято отговорност се търси, да е могло разумно да предвиди, че вредата ще настъпи на територията на съответната държава.

(3) Правото на опровержение при нарушаване на права, свързани с личността, от средствата за масово осведомяване се урежда от правото на държавата, в която публикацията е осъществена или предаването е излъчено.

(4) Разпоредбата на ал. 1 се прилага и за задължения, произтичащи от нарушаване на права, свързани със закрилата на лични данни.

Увреждане на околната среда

Чл. 109. Задълженията, произтичащи от увреждане на околната среда, се уреждат от правото на държавата, на чиято територия вредата е настъпила или има опасност да настъпи, освен ако увреденото лице е избрало правото на държавата, в която е извършено вредоносното деяние.

Нарушаване на права върху обекти на интелектуална собственост

Чл. 110. Задълженията, произтичащи от нарушаване на авторски права, на права, сродни на авторското, и на права върху обекти на индустриална собственост, се уреждат от правото на държавата, в която се търси закрилата на правото.

Раздел II

Неоснователно обогатяване. Водене на чужда работа без пълномощие

Неоснователно обогатяване

Чл. 111. (1) Задълженията, произтичащи от неоснователно обогатяване, се уреждат от правото на държавата, в която то е настъпило.

(2) Когато неоснователното обогатяване е настъпило във връзка с друго отношение между страните, като например договор, който е в тясна връзка с неоснователното обогатяване, прилага се правото, което урежда това друго отношение.

(3) Когато към момента на настъпване на неоснователното обогатяване страните са имали обичайно местопребиваване или място на дейност в една и съща държава, прилага се правото на тази държава.

(4) Когато от обстоятелствата като цяло следва, че неоснователното обогатяване е в значително по-тясна връзка с друга държава, прилага се правото на тази друга държава.

Водене на чужда работа без пълномощие

Чл. 112. (1) Задълженията, произтичащи от водене на чужда работа без пълномощие, се уреждат от правото на държавата, в която е обичайното местопребиваване или мястото на дейност на заинтересуваното лице към момента на предприемане на работата.

(2) Когато работата е предприета във връзка с друго отношение между страните, като например договор, който е в тясна връзка с воденето на чуждата работа без пълномощие, прилага се правото, което урежда това друго отношение.

(3) Когато задължението, произтичащо от водене на чужда работа без пълномощие, е свързано със закрила на физическо лице или на конкретно имущество, прилага се правото на държавата, в която лицето или имуществото са се намирали към момента на воденето на работата без пълномощие.

(4) Когато от обстоятелствата като цяло следва, че воденето на чужда работа без пълномощие е в значително по-тясна връзка с друга държава, прилага се правото на тази друга държава.

Раздел III Общи разпоредби за извъндоговорните отношения

Избор на приложимо право

Чл. 113. (1) След възникване на задължение, произтичащо от извъндоговорно отношение, уредено в раздели I и II, страните могат да подчинят това задължение на избрано от тях право. Изборът на приложимо право трябва да бъде изричен или да произтича ясно от обстоятелствата по случая и да не засяга правата на трети лица.

(2) Когато към момента на възникване на задължението всички елементи на извъндоговорното отношение са свързани с държава, различна от държавата, чието право е избрано, изборът не трябва да засяга прилагането на повелителните норми на тази държава, които не могат да бъдат отклонени чрез упражняване на свобода на договаряне.

(3) Разпоредбите на ал. 1 и 2 не се прилагат за задълженията, уредени в чл. 111.

(4) За съществуването и действителността на споразумението за избор на приложимо право се прилагат съответно разпоредбите на чл. 97 и 98.

Обхват на приложимото право към извъндоговорните отношения

Чл. 114. (1) Приложимото право към задължения, произтичащи от извъндоговорно отношение, урежда:

1. условията и обхвата на отговорността, както и задължените лица;
2. основанията за изключване на отговорността, както и ограничаването и разделянето на отговорността;
3. мерките, които съдът може да постанови, за да осигури предотвратяване, прекратяване или обезщетяване на вредата или щетата;
4. вида на вредите или щетите, за които може да се търси обезщетение;
5. определянето на размера на вредите или щетите, доколкото това е уредено от правни норми;
6. прехвърляемостта на правото на обезщетение;
7. лицата, имащи право на обезщетение за лично претърпени от тях вреди или щети;
8. отговорността за вреди, причинени от друго;
9. способите за погасяване на задълженията, погасителната давност и прекратяването на права като последица от изтичането на срок;
10. доказването на задълженията, доколкото приложимото право съдържа установени от закона предположения или други разпоредби относно тежестта на доказване.

(2) Приложимото право не урежда отговорността на държавата и на юридически лица на публичното право, както и на техните органи или представители, за извършени от тях действия в рамките на упражняване на техните правомощия.

Съобразяване на разпоредби за сигурност и правила за поведение

Чл. 115. Независимо от приложимото право при определяне на отговорността трябва да бъдат съобразявани разпоредбите относно сигурността и правилата за поведение, които са в сила в мястото и в момента на извършване на вредоносното деяние.

Иск срещу застрахователя

Чл. 116. Правото на увреденото или ощетеното лице да предяви иск пряко срещу застрахователя на лицето, чиято отговорност се търси, се урежда от правото, приложимо към задължението, произтичащо от съответното извъндоговорно отношение, освен ако увреденото или ощетеното лице е избрало да основе иска си на правото, приложимо към застрахователния договор.

ЧАСТ ЧЕТВЪРТА ПРИЗНАВАНЕ И ДОПУСКАНЕ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ЧУЖДЕСТРАННИ РЕШЕНИЯ И ДРУГИ АКТОВЕ

Глава дванадесета УСЛОВИЯ И РЕД ЗА ПРИЗНАВАНЕ И ДОПУСКАНЕ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ЧУЖДЕСТРАННИ

РЕШЕНИЯ И ДРУГИ АКТОВЕ

Условия за признаване и допускане на изпълнението

Чл. 117. Решенията и актовете на чуждестранните съдилища и други органи се признават и изпълнението им се допуска, когато:

1. чуждестранният съд или орган е бил компетентен според разпоредбите на българското право, но не и ако единственото основание за чуждата компетентност по имуществени спорове е било гражданството на ищеца или неговата регистрация в държавата на съда;
2. на ответника е бил връчен препис от исковата молба, страните са били редовно призовани и не са били нарушени основни принципи на българското право, свързани с тяхната защита;
3. ако между същите страни, на същото основание и за същото искане няма влязло в сила решение на български съд;
4. ако между същите страни, на същото основание и за същото искане няма висящ процес пред български съд, образуван преди чуждото дело, по което е постановено решението, чието признаване и изпълнение се иска;
5. признаването или допускането на изпълнението не противоречи на българския обществен ред.

Подсъдност при признаване

Чл. 118. (1) Признаването на чуждестранното решение се извършва от органа, пред който то се предявява.

(2) При спор относно условията за признаване на чуждестранното решение може да се предяви установителен иск пред Софийския градски съд.

Подсъдност при допускане на изпълнението

Чл. 119. (1) За допускане на изпълнението на чуждестранно решение се предявява иск пред Софийския градски съд.

(2) Към молбата се прилага препис от решението, заверен от съда, който го е постановил, и удостоверение от същия съд, че решението е влязло в сила. Тези документи трябва да бъдат заверени от Министерството на външните работи на Република България.

(3) Алинея 2 се прилага и в случаите по чл. 118.

Проверка на условията за признаване и допускане на изпълнението

Чл. 120. (1) Съдът проверява служебно условията по чл. 117.

(2) Ответникът в производството по признаване и допускане на изпълнението на чуждестранното решение не може да се позовава на нарушения по чл. 117, т. 2, които е могъл да изтъкне пред чуждия съд.

Обхват на проверката и защита на длъжника

Чл. 121. (1) Съдът не навлиза в разглеждане на съществуването на спора, разрешен от чуждия съд.

(2) Длъжникът може да направи възражения за погасяване на задължението въз основа на обстоятелства, настъпили след влизането в сила на чуждестранното решение.

(3) Длъжникът не може да прави възражения за погасяване на задължението въз основа на обстоятелствата по ал. 2, след като решението за допускане на изпълнението е влязло в сила.

Признаване и допускане на изпълнението на съдебни спогодби

Чл. 122. Разпоредбите на чл. 117 - 121 се прилагат и за съдебни спогодби, ако в държавата, в която са сключени, те са приравнени на съдебни решения.

Изпълняемост на чуждестранни официални документи

Чл. 123. Условиата по чл. 117 - 121 се прилагат и за получаване изпълняемост в Република България на чужд официален документ, който удостоверява вземане, изпълняемо в държавата, в която е издаден документът.

Признаване на последиците на чуждестранни изпълнителни и охранителни актове

Чл. 124. Гражданските последици на чуждестранни изпълнителни или охранителни актове се зачитат в Република България по повод на тяхното предявяване, ако актовете са издадени от орган, международно компетентен според българското право, и не противоречат на българския обществен ред.

ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

§ 1. В Закона за защита на потребителите и за правилата за търговия (обн., ДВ, бр. 30 от 1999 г.; изм., бр. 17 и 19 от 2003 г.) чл. 37а се отменя.

§ 2. В Закона за задълженията и договорите (обн., ДВ, бр. 275 от 1950 г.; попр., Изв., бр. 2 от 1950 г.; изм., бр. 69 от 1951 г., бр. 92 от 1952 г.; ДВ, бр. 85 от 1963 г., бр. 27 от 1973 г., бр. 16 от 1977 г., бр. 28 от 1982 г., бр. 30 от 1990 г., бр. 12 и 56 от 1993 г., бр. 83 и 104 от 1996 г., бр. 83 и 103 от 1999 г., бр. 34 и 19 от 2003 г.) чл. 437 - 449 се отменят.

§ 3. В Търговския закон (обн., ДВ, бр. 48 от 1991 г.; изм., бр. 25 от 1992 г., бр. 61 и 103 от 1993 г., бр. 63 от 1994 г., бр. 63 от 1995 г., бр. 42, 59, 83, 86 и 104 от 1996 г., бр. 58, 100 и 124 от 1997 г., бр. 52 и 70 от 1998 г., бр. 33, 42, 64, 81, 90, 103 и 114 от 1999 г., бр. 84 от 2000 г., бр. 28, 61 и 96 от 2002 г., бр. 19, 31 и 58 от 2003 г., бр. 31 от 2005 г.) чл. 281 и 282 се отменят.

§ 4. В Гражданския процесуален кодекс (обн., Изв., бр. 12 от 1952 г.; изм. и доп., бр. 92 от 1952 г., бр. 89 от 1953 г., бр. 90 от 1955 г., бр. 90 от 1956 г., бр. 90 от 1958 г., бр. 50 и 90 от 1961 г.; попр., бр. 99 от 1961 г.; изм. и доп., ДВ, бр. 1 от 1963 г., бр. 23 от 1968 г., бр. 27 от 1973 г., бр. 89 от 1976 г., бр. 36 от 1979 г., бр. 28 от 1983 г., бр. 41 от 1985 г., бр. 27 от 1986 г., бр. 55 от 1987 г., бр. 60 от 1988 г., бр. 31 и 38 от 1989 г., бр. 31 от 1990 г., бр. 62 от 1991 г., бр. 55 от 1992 г., бр. 61 и 93 от 1993 г., бр. 87 от 1995 г., бр. 12, 26, 37, 44 и 104 от 1996 г., бр. 43, 55 и 124 от 1997 г., бр. 21, 59, 70 и 73 от 1998 г., бр. 64 и 103 от 1999 г., бр. 36, 85 и 92 от 2000 г., бр. 25 от 2001 г., бр. 105 и 113 от 2002 г., бр. 58 и 84 от 2003 г., бр. 28 и 36 от 2004 г.) чл. 7, чл. 9, ал. 3 и 4, чл. 132 и глава тридесет и втора се отменят.

§ 5. В Семейния кодекс (обн., ДВ, бр. 41 от 1985 г.; изм., бр. 11 от 1992 г.; попр., бр. 15 от 1992 г.; изм., бр. 63 и 84 от 2003 г.) се правят следните изменения:

1. Членове 129 - 135 и 137 - 143 се отменят.

2. В чл. 136:

а) алинея 1 се отменя;

б) алинея 2 се изменя така:

"(2) Български гражданин, който е навършил една година, може да бъде осиновен от чужденец,

представил разрешение за осиновяване на дете съгласно отечественото си право. По изключение, с оглед здравословното състояние на детето или когато са налице други важни обстоятелства, то може да бъде осиновено и преди да е навършило една година, ако това е в негов изключителен интерес.";

в) алинеи 3, 4, 5, 7, 8 и 9 се отменят.

§ 6. В Закона за юридическите лица с нестопанска цел (обн., ДВ, бр. 81 от 2000 г.; изм., бр. 41 и 98 от 2001 г., бр. 25 и 120 от 2002 г.) се правят следните изменения:

1. Наименованието на глава четвърта се изменя така: "Клонове на чуждестранни юридически лица с нестопанска цел".

2. Член 51 се отменя.

3. В чл. 52:

а) заглавието се изменя така: "Учредяване на клон";

б) алинея 1 се отменя.

§ 7. В Кодекса на търговското корабоплаване (обн., ДВ, бр. 55 и 56 от 1970 г.; попр., бр. 58 от 1970 г.; изм. и доп., бр. 55 от 1975 г., бр. 10 от 1987 г., бр. 30 от 1990 г., бр. 85 от 1998 г., бр. 12 от 2000 г., бр. 41 от 2001 г., бр. 113 от 2002 г., бр. 55 от 2004 г.) чл. 21, 24 и 26 се отменят.

Кодексът е приет от 39-то Народно събрание на 4 май 2005 г. и е подпечатан с официалния печат на Народното събрание.